

Çeşmeler

Suavi Kemal YAZGIÇ

Sezai Karakoç, “Çeşmeler” adlı o uzun soluklu şiirine çeşmeleri kendisiyle özdeşleştirerek başlar. “Benim yalnızlığımdan/Damıtılmış Çeşmeler/Kurumuş unutulmuş/Çeşmelerin akışıyım/İnsanların içinde” mısralarıyla Karakoç, çeşmeleri inşa eden ve yüzyıllarca yaşatan zihin dünyasına mensubiyetini açıklar. Çeşmeleri kurumaya mahkûm eden insanların arasında olmasına rağmen onlardan farklı olduğunu vurgular. Tıpkı “Ölüydü insanlar/Yalnız yaşıyordu o yatır” mısralarında olduğu gibi sahil hakikati zahirdeki gerçekliğe tercih eder Sezai Karakoç. Zahiren “kuru” olan çeşmeler de “Eski zamanın kartvizitleri” olarak “Ölümsüz bir uygarlığın” “Ölümsüz kitabeleri”dir. Çeşmeleri de birer şair gibi kabul eden Karakoç aynı zamanda niçin ve hangi kaygılarla şiir yazdığını da ifade eder: “O insanların susuzluğunu giderir/Arıtır ellerini ayaklarını/Şair de giderir ruh susayışını/ Yıkar çirkefe batmış insan ruhunu”.

Sezai Karakoç için tarihî çeşmeler artık kullanılmayan terk edilmiş birer sanat eseri olmanın ötesinde bir anlam taşırlar. Karakoç’un adıyla özdeşleşen “Diriliş” fikriyatının birer örneğidir “Çeşmeler”. Tıpkı “Balkon”, “Kalorifer” ya da “Sepet” gibidir “Çeşmeler”.

Karakoç’un yazdıklarını on yıllara yayılan şiir ve yazılarının eşliğinde okumak bize aynı anlam haritasının farklı paftaları arasındaki tutarlılığı yakalamamızı sağlar. “Çeşmeler” şiiri de ilk mısrasıyla başlayıp son mısrasıyla biten bir şiir değildir. Evveli ve sonrası vardır bu şiirin. Sezai Karakoç’un 1975 tarihli “Çeşmeler” şiirinden 22 yıl önce 1955’te *Şiir Sanatı* dergisinin ikinci sayısında yayımladığı “Türk Şiirinin Yönü 2” başlıklı yazısında yer alan şu cümleleri Çeşmeler’i niçin yazdığı sorusuna da cevap teşkil eder: “Günümüz Türk şiirinde, geçmiş zaman şiirimizi, gelecek Türk şiirinin doğuşunda pay sahibi kılmaya yönelmiş, onu besletmeye çalışan bir eğilim, bir davranış, bir görünüş var mı? Bu demektir ki geleceğin Türk sanat ve şiirinde, bir Selçuk sanat ve şiirinin, bir Osmanlı sanat ve şiirinin doğuşunun ilk iz ve belgelerini günümüz Türk şiiri sunmakta, yapısında taşımakta mıdır? Yani şiirimizin geleceği bir yeniden doğuş beklemektedir.” Karakoç’un 1956’da yazdığı “Sultanahmet Çeşmesi” adlı bir başka şiiri çeşme temasının onun şiirinde ne kadar köklü bir tema olduğunun göstergesidir.

Karakoç'un 1975'te yazdığı "Çeşmeler" şiiri uzun soluklu bir emeğin ürünüdür besbelli. O Şahdamar şiirinde "Biz koşu bittikten sonra da koşan atlarız" mısrasında bütün samimiyetiyle konuşmaktadır. Su yerine süs akan Sultanahmet Çeşmesi "Ben o kanlı kızgın/Gözyaşlarıyum" mısralarıyla biter. 19 yıl sonra kaleme aldığı "Çeşmeler"de ise çeşmeler çağ dışı değil çağı aşan eserlerdir. "Taşını kırsanız çeşmelerin/Başımı kırdığınız gibi şairlerin/Ama onlar/Yağmurlarla akrabadırlar/Yer konuğudurlar göklerin". Şehrin "görmezden" gelinen bir parçası olan çeşmeler Karakoç için birer belge, ötelere haber getiren birer haberci gibidirler.

Çeşmelerin neyi belgelediklerine yakından bakmakta fayda var. Su Türk şiirinde yüzlerce yıldır akar. Fuzulî'nin kasidesinde, Necip Fazıl'ın Sakarya'sında akar mesela. Çeşmeler "Eski kapalı kapıları eski günlerin" der Karakoç, yine de şifasız bir nostalji değildir onlara duyulan hasret. Sezai Karakoç'un çeşmelerinde zahiren akmasa da hakikatte bu akış devam eder. İstanbul'un çeşitli semtlerine dağılan çeşmeleri buldukları mekânlarla birlikte şiirleştiren Karakoç, onların dağların diplerinden haber getirmeye devam ettiğini söyler şiirinde. Getirilen haber elbette bir "Diriliş" muştusudur. "Çeşmeler eşyanın arkayüzünün/Fotoğrafını çekerler/Olayların geçmiş zamanın/Toplumun ve tarihin" mısraları çeşmelere yüklediği anlamın derinliğini gösterir. Şiirin bir yerinde Latin şairlerinin çeşmelerin dilinden anladığından bahsetse de "Doğ kendi çeşmeden kendi uygarlığından" ihtarında bulunur. Alınlarında sultanların tuğralarını taşıyan çeşmelere iki örnek olarak III. Ahmed'i ve II. Abdülhamid'i örnek verir Karakoç. İkisi de İstanbul'a yaptırdıkları çeşmelerle imza atan padişahlardır bunların.

Ağa Camii'nin yanındaki çeşme "Bir veli kerameti gibi"dir mesela. Osmanağa Çeşmesi'nden özür diler Sezai Karakoç. "Üstüne kokmuş isyan afişlerinin asıldığı" bu çeşme "Çürümüş sebzele yemişlerle" güya "ödüllendirilmiş"tir. Şair "Layık değiliz senden af dilemeye bile" diyerek üzüntüsünü dile getirir. "Tamir yapılır" levhalarıyla, "Plastik veya naylondan paslı teneke ve ıvırvırdan" kolyelerle esir tutulmaktadır çeşmeler. "Acemi sakalar" çeşmelere zulmetmektedirler.

"Kimi zaman çeşmeler/Karagözü bile şairleştirirler" der hatta Karakoç. Çeşmeler suya kavuşturan birer eşya olmanın ötesinde "ilham kaynakları" olurlar böylece.